

chýry zo Slovenska prostredníctvom slovenských robotníkov z územia Čadce, ktorí sú na základe malého pohraničného styku zamestnaní v Moravskej Ostrave. 689

Šéf BKV, odd. I c, I. A. Weibrecht

SÚA Praha. S 110-5-47/199—200. Originál ďalekopisu. (Z nemčiny preložila IK.) — J. Tesar, „Dokumenty ke vzťahu medzi Slovenským národným povstaním a českými zemami“ „Historie a vojenství“, 1964, príloha k čís. 3, s. 133.

433

1944, október 14. Banská Bystrica. — Zpráva J. Švermu moskovskému vedeniu KSČ o politickej situácii na povstaleckom území.

Milý Klemo, Vašku a ostatní!

Mohu Ti dnes psáti jen krátce, protože asi za hodinu musím odevzdat dopis poslovi. Ruda Tě informuje o některých vojenských otázkách, já něco o politice.

Politickou situaci je možno charakterizovati tak, že jsou tu čtyři síly:

Naše strana jest veliká síla, má rozhodující vliv na dělnictvo a na značnou část inteligence (ne ovšem byrokracie). Je to jediná strana, která má vybudované organizace a také spojení s obsazeným územím. Jest ovšem slabá ideologicky: mezi členy jsou všemožné nálady o našich cílech (nálady i protičeskoslovenské), velké sektářství v rolnické otázce (dosud se neudělalo nic a jsou nálady pro „zachování vzorných statků“), sektářské tendence vůči katolíkům. Je nutno tyto věci probjovat — na tom nyní pracujeme. Organizačně je zatím také nepořádek, pořádají se nyní okresná konference, dáváme dohromady organizace. Ovšem všude strašný nedostatek schopných lidí, protože ti nejlepší jsou na frontě.

Partyzánské hnutí je v našich rukou. Protože však mnoho brigád musíme držet v týlu pro potřeby fronty, jsou zjevy marodérství velmi časté. Děláme v tom energický pořádek.

Demokrati (Šrobár, Ursíny, Zátka) zatím stranu nemají. Mají jakýsi ústřední výbor, vydávají „Čas“. Ovšem mají pozice v byrokracii a mají v rukou dosud vedení rolnických družstev (Ursíny). Jdou dnes s námi jednotně, ustupují nám — mají z nás strach. Jsou to většinou evangelíci a v otázce slovenské stojí všichni na stanovisku svébytnosti slovenského národa — ovšem nevím, jak daleko by za toto stanovisko bojovali.

Armáda je vojensky i politicky velmi slabá. Důstojníci to drží v ruce a dlouho se bránili systému osvětových důstojníků. Teprve když situace byla zoufalá (asi před týdnem), tak k tomu dali souhlas. Posíláme tam 50 lidí a bude to nyní jedna z našich nejdůležitějších prací. Příchod Viesta trochu vojensky pomohl — je trochu rozhodnější než Golian.

Katolíci zatím mlčí a čekají. Mají nesporně ještě vliv, zejména vliv na vesnici. Je to problém nejdůležitější. Hála nám pomáhá málo — bydlí u biskupa a má [m] strach, že se dostal trochu pod jeho vliv.

Hlavní naše otázky: dát do pořádku stranu (organizačně, jasnost o našich cílech, jasno v rolnické otázce). Na tom všem nyní pracujeme, ale jde to těžko — není to ta naše stará propracovaná strana, musíme prokousávat elementární otázky.

Národní výbory stojí dosud špatně. Nejsou voleny — jsou většinou ustavovány podle parity (my a demokrati). Vedle nich je starý aparát (pod vedením Husáka) a protože lidé v N. V. jsou slabí, jsou často zatlačováni do pozadí.

Chystáme nyní dekret o N. V. na našich zásadách: volba národních výborů; místní N. V. mají veřejnou správu v obci a notář jest jejich úředníkem; okresní N. V. mají veřejnou správu v okrese, jejich předseda má vlastně funkci náčelníka (ovšem bez diktátu) a okresní úřad podléhá N. V. Slovenskou N. R. zatím samozřejmě necháme tak — volby budeme dělat až po osvobození většiny Slovenska.

Nepůjde to všechno lehce, protože narazíme na odpor demokratů a i u našich některých lidí není pro to plné pochopení. Ovšem provést to musíme, protože jinak náš vliv na státní aparát spočívá jen na té skutečnosti, že nyní máme ministra vnitra.¹

Delegace chová se zatím dobře. Udělal jsem jim hned po příjezdu přednášku o situaci a varoval jsem je před starým čechoslovakismem. Němec si připravil dobrou řeč (mně ji dříve přečetl): stát Čechů, Slováků a Ukrajinců — republika nová, lidově demokratická — republika sociální. O svojí funkci prohlásil, že tu není „vládním delegátem“, že tady to spravuje Národní rada. Bude ovšem otázka, jak se bude chovat, až půjde o východní Slovensko, kam dnes proniká Rudá armáda. SNR hájí stanovisko, že její kompetence se vztahuje na celé Slovensko a my toto stanovisko samozřejmě sdílíme také.

Laušman se chová velmi dobře, dal se nám k dispozici a posíláme ho na schůze. Valo jsme vzali do sekretariátu pro věci závodních výborů a pro přípravu zakládajícího odborového sjezdu. Trochu se flinká, ale my ho už k práci dostaneme. Uhlíř začal cosi jednat s jakýmsi trosečníky od nár. soc.,² ale nechal toho a chystá se teď do Londýna. Tam jede také Drtina, který konečně tady přiznal slovenský národ.³

Hospodářská situace je stále těžší. Zásobování máme ještě asi na dva měsíce. Větší obtíž je s průmyslem. Podbrezová je už převedena na válečnou výrobu, ale většina závodů (pily, papírny) pracují pro sklad. N. R. dává jim úvěr — zatím nejde nic dělat. Také uhlí je nedostatek, i železnice asi přejdou na dřevo.

Ve všech závodech jsou závodní výbory a zítra je konference, kde postavíme požadavek účasti závodních výborů ve vedení podniků (na mnohých závodech je to prakticky provedeno).

V německých závodech (a arizovaných) je všude nucená správa — je tam i hodně našich soudruhů (i v Podbrezové).

Mobilizace pro národní válku je ovšem náš hlavní a stálý úkol. Zprvu byla situace velmi těžká, nyní se to pomocí strany trochu rozhoupalo. Dělá se evakuace Bystrice (je tu moc lumpů na každém kroku), mobilizace pro opevňovací práce, posílají se lidi do armády a do partyzánských oddílů a dělají se schůze podle svolání strany, které jsme před týdnem uveřejnili.⁴ Děláme ovšem i přípravy pro „těžký konec“ — o tom jistě něco napíše Ruda.⁵

Lehkomyslnost, naděje na to, že „Rudá armáda to sama rozhodne“, lajdáctví — to jsou ovšem překážky, s nimiž se setkáváme na každém kroku. Nejtěžší je, že je tu těch instancí tolik (my, demokrati, armáda, N. R., Rada obrany atd.), že o každé věci, která vyžaduje rychlé řešení, se musíme dlouho dohadovat.

O Čechy se samozřejmě také staráme. Je jich tu daleko méně, než jsme předpokládali a jejich organizace pro bojové družiny je těžší.

O Vilovi,⁶ pohříchu, nic nového dobrého. Dělali jsme akci už jednu — ta se nepodařila. Samozřejmě budeme dělati dále všechno možné, ale není to tak lehké — máme obavy, aby nepodařená akce nepřivodila katastrofu.

¹ T. j. poverenika vnútra.

² Porov. dokument čís. 422.

³ Porov. tiež dokument čís. 462.

⁴ Viď dokument čís. 398.

⁵ Ruda — Rudolf Slánský, ktorý priletel na Slovensko rovnako ako Šverma a A. N. Asmolov v noci 28. 9. 1944. Slánskeho zpravu viď dokument čís. 434.

⁶ Viliam Široký, ktorého v tom čase väznili fašisti. Niekoľké akcie na záchranu niekoľkých desiatok funkcionárov KSS väznených v nitrianskej väznici skončili neúspechom.

Radio moskevské posloucháme, je dobře slyšet. Rostokino⁷ slyšíme velmi slabě — často vůbec ne. „Duch“ pracuje dobře.⁸ Stanice u nás je stále rozbitá — pracujeme nyní jen provizorní přenosnou stanicí, která je velmi slabá. Slibují, že do konce října bude stanice v pořádku.

Naše celková pozice je tu dobrá. Byli jsme hned po příletu slavnostně přijati v SNR, udělal jsem tam projev o Sovětském svazu a o „nové republice“.⁹ Seznámili jsme se trochu se všemi „činiteli“ a máme celkem všude přístup. Ovšem chováme se delikátně, vědouce, že „Čechuni“ se tu musí tak chovat.

Poměr našich lidí je celkem dobrý. Šmidke tu má velkou autoritu, ovšem je strašně přetížen (předseda Rady, předseda strany, náčelník partyzánů) a často se ztrácí v maličkostech. Husák je dobrý a energický, ale potřebuje ještě ideologického propracování (v rolnické věci s ním máme „trable“). Bacílek je orgsekreťářem a také se ztrácí v maličkostech. Julio Šefránek vede Pravdu. Bývalí soc. dem. se zařazují do práce dost dobře. Ovšem, až nynější napjatá vojenská situace se změní a všem se ulehčí, je nutno počítat ještě s obtížemi. Ale pak snad budeme mít více času k výchově a systematickému školení kádrů.

Ty „emigranty“, které k Vám posíláme, prosím Vás, ať Fierlinger nějak umístí.¹⁰ To víte, situace je tady pořád hrozivá a bylo těžko tu prosbu odmítnout. Dlouho to všechno trvat jistě nebude.

Pozdrav Klemovi, všem

Honza.

P. S. Klemo, co zdraví? [. . .]¹¹

AÚD KSČ Praha. Mikrofilm 219/717—719. Fotokópia strojopisného odpisu. — „Přispěvky k dějinám KSČ“ 1964/1, s. 79—81.

434

1944, október 14. Banská Bystrica. — Zpráva R. Slánskeho moskovskému vedeniu KSČ o vojenskej situácii na povstaleckom území.

Milý Klemo a všichni ostatní!

Srdečně vás všechny zdravím.

Píši na rychlo, před odletem letadla. Proto jen několik poznámek.

Nejprve k vojenské situaci.

Před týdnem byla situace naprosto kritická. Ztráceli jsme jednu pozici za druhou, Němci postupovali. Dostali se až na vrchol kremnických hor, 7—9 km od B. Bystrice, 4—5 km od Zvolena, téměř až k [Harmanci]¹. Slovenští vojáci při

⁷ Budova v Moskvě, kde mali sídlo dve tajné moskovské vysielacie stanice — „Za slovenskú slobodu“ a „Za národní osvobození“.

⁸ „Duch“ — zvláštne zariadenie, pomocou ktorého bolo možné sa napojiť na vlnu fašistického rozhlasového vysielania a rušiť, resp. bezprostredne komentovať štvavé prejavy fašistických poľavárov.

⁹ Viď dokument čís. 387.

¹⁰ Šlo o manželky a deti niektorých slovenských predstaviteľov, ktoré pri ohrození B. Bystrice letecky odsunuli do SSSR. Porov. dokument čís. 410.

¹¹ Vynechaný koniec pozdravu.

¹ V odpise sú niektoré slová alebo skupiny slov vynechané a nahradené bodkami (zrejme zle čitateľné miesta originálu). Doplnili sme ich podľa výpiskov z originálu poskytnutých láskavosťou A. Benčíka a označili hranatými zátvorkami.